

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Ἑβδομος

Συνδρομή ἑτησια: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἔνθε ἀλλοδαπῇ φρ. 20.— Αἱ συνδρομαὶ ἄρροῦνται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἑτησιαί.— Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

4 Μαρτίου 1879

ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΟΥ

TACHYDROM. THS ELLADOS EN ETEI 1821

ΛΟΥΚΗΣ ΛΑΡΑΣ

Αὐτοβιογραφία γέροντος Χίου.

Ἑνῆμα ἰδί σελ. 113.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

Ὁ ἄνεμος ἦτο νότιος, τὸ δὲ τρεχαντήριον ἐπήδα ταχὺ διευθυνόμενον πρὸς τὴν Χίον. Ἄλλὰ καθ' ὅσον ἐπροχώρουσεν τῆς νυκτὸς αἱ ὄραι, ἤϋξανε δυσχερῶς ἢ ταχύτης τοῦ δρόμου του ὑπὸ τὴν βίαν τοῦ σφοδρυνόμενου ἀνέμου. Οἱ ἔχοντες τὴν πείραν τοῦ Αἰγιαίου γνωρίζουσι πόσον ὁ νότος ἀποβαίνει ὀχληρὸς ἐπ' αὐτοῦ. Πρώτην τότε φορὰν κατελήφθη ὑπὸ τῆς νόσου τῶν θαλασσοπορούντων. Ἐξαπλωμένοι ἐπὶ τῆς πρύμνης ἤσθανόμενοι ὑπ' ἐμὲ τὸ σκάφος ὑψούμενον καὶ καταπίπτον καὶ ἤκουον τὸν ἄγριον ῥόχθον τῆς θαλάσσης πληττούσης τὰ πλευρά του, τὸν ὀργίλον συριγμὸν τῶν ἀφριζόντων κυμάτων, τῶν σχοινίων τὸν γογγυσμὸν, καὶ τοῦ πηδαλίου τὸ τρέξιμον. Εἶχον τοὺς ὀφθαλμοὺς κλειστούς, ἀλλὰ δὲν ἐκοιμήθη ὅλην τὴν νύκτα. Τὰ μέλη μου ἦσαν βαρέα, μοὶ ἔλειπε δὲ καὶ δύναμις καὶ θέλησις νὰ τὰ κινήσω. Πολλάκις ἐβράχην ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἀλλ' οὔτε νὰ μεταποπίσω ἤδυνάμην, οὔτε συνδρομὴν νὰ ἐπικαλεσθῶ. Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἤκουσα τὸν πλοίαρχον λέγοντα πρὸς τὸν πηδαλιούχον, ὅτι ἐν δυνάμει περισσότερον ὁ ἄνεμος θὰ κάμῃ χύσιν. Νὰ κάμῃ χύσιν! Ἐσυλλογίσθη τὰ δύο μου βαρέλια, τὰ ὅποια κείμενα ἐπὶ τοῦ σίτου ἦσαν τὰ προχειρότερα πρὸς θυσίαν Δι' αὐτῶν ἐσχόπου νὰ περιπλανηθῶ εἰς Χίον, ὡς πωλητής, μέχρις οὗ φθάσω εἰς τὸν Πύργον μας. Ἄνευ αὐτῶν ἀνε-

τρέπετο τὸ σχέδιόν μου καὶ κατεστρέφετο ἢ ἐλπίς μου. Ἦθελον ν' ἀποτείνω τὸν λόγον πρὸς τὸν πλοίαρχον, νὰ τὸν παρακαλέσω νὰ μοῦ φεισθῆ, τοῦλάχιστον νὰ μὴ ρίψῃ καὶ τὰ δύο εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλ' οὔτε νὰ κινήθῃ εἶχον τὴν δύναμιν οὔτε νὰ λαλήσω. Τὸ δὲ πλοῖον ὑψοῦτο καὶ κατέπιπτε βιαιότερον ἐπὶ τῶν κυμάτων καὶ ἤρχιζε νὰ μὲ καταλαμβάνῃ ὁ φόβος μὴ δὲν κινδυνεύωσι τὰ βαρέλιά μου μόνα. Εὐτυχῶς οἱ φόβοι μου ἀνεδείχθησαν μάταιοι. Τὸ πλοῖον ἦτο καλόν, ὁ δὲ Καπετὰν Κεφάλας ἐγνώριζε τὴν τέχνην του. Τὴν αὐγὴν ἐλλιμενίζομεθα ἐντὸς ὀρμίσκου ἀσφαλοῦς καὶ ἡσύχου κατὰ τὰ μεσημβρινότερα τῆς Χίου παράλια.

Ἦ περι τὸν ὄρμον παράλια ἦτο καλλιεργημένη ἀλλ' ἀκατοίκητος, ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων ὁμοῦ εἰς ἱκανὴν ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀπόστασιν, ἐν μέσῳ λόφων χλοερῶν, ὁ ἥλιος ἠκτινοβόλει ἐπὶ τῶν λευκῶν οἰκιῶν τριῶν ἢ τεσσάρων μικρῶν χωρίων. Παρὰ δὲ τὸν αἰγιαλὸν ἦτο ἠγκυροβολημένον ἕτερον πλοίαριον, καὶ παρ' αὐτὸ ἐβλέπομεν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ἱσταμένους χωρικοὺς τινας μὲ τὰ ζῶα των. Γλυκὺ αἰσθημα καὶ ἰσχυρὸν ἢ ἀγάπη τῆς πατρίδος! Ὅτε ἀπὸ τοῦ τρεχαντηρίου εἶδον περὶ ἐμὲ καταπράσινον τὴν φύσιν, καὶ τ' ἀπέχοντα χωρία, καὶ τὴν ἐπὶ τῆς ἄμμου μικρὰν συνάθροισιν, ἡ καρδία μου κῦφράνθη. Ἐπανέβλεπον τὴν Χίον, οἱ δὲ χωρικοὶ ἐκεῖνοι ἦσαν συμπατριῶταί μου! Τὸ μικρὸν παρὰ τὴν ἀκτὴν πλοῖον εἶδιδε ζῶην εἰς τὴν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου εἰκόνα καὶ τὸ παρετήρουν μετ' ἐνδομύχου εὐχαριστήσεως, σκεπτόμενος ὅτι δὲν ἦσαν τὰ πάντα καταστροφή καὶ ἐρήμωσις εἰς τὴν νῆσόν μας.

Ἄλλ' ἐντὸς ὀλίγου τὰ αἰσθήματά μου μετεβλήθησαν, καὶ κῦχθη νὰ μὴ εὐρίσκετο ἐντὸς τοῦ λιμένος τὸ πλοῖον ἐκεῖνο. Ἦρχετο ἐκ Ψαρῶν μὲ φορτίον σίτου πρὸς πώλησιν, ἢ δὲ σύγχρονος τοῦ τρεχαντηρίου μας ἀφίξις ἐπροκάλεσε ρῆξιν φοβερὰν. Οἱ Ψαριανοὶ δὲν εἶχον τὴν ἐλάχιστην διάθεσιν νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς εἰρηνικὸν συναγωνισμὸν πωλητῶν, ἀλλ' ἤθελον δι' ἀπειλῶν νὰ πείσωσι τὸν πλοίαρχόν μας ν' ἀποπλεύσῃ ἐκ τῆς αὐτοσχεδιασθείσης ἐκεῖνης ἀγορᾶς, ὅπου εἶχον τῶν πρωτείων τὰ δικαιώματα. Ὁ Κεφάλας ἀφ' ἑτέρου δὲν ἐπέθετο, ἀλλ' ἐπέμεινε διεκδικῶν τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐλευθέρου ἐμ-

πορίου. Ἀπὸ λόγων ἢ ἕρις ἐκινδύνευε ν' ἀπο-
λῆξῃ εἰς ἔργα. Ἐσεῖοντο γρόνθοι καὶ ἀνεσύροντο
μάχαραι. Δὲν γνωρίζω ὅποιον τέλος ἔλαβεν ἡ
ὑπόθεσις, διότι, ἐνῶ εἰσέτι διήρκει ἡ διαμάχη,
ἐγὼ ἀποθίβασθεις ἡσυχῶς μετὰ τὰ δύο μου βα-
ρέλια ἐσυμφώνησα μετ' ἑνὸς τῶν παρισταμένων
χωρικῶν, νὰ φορτώσῃ τὴν πραγματείαν μου ἐπὶ
τοῦ ὄνου του, καὶ ἀνεχωρήσαμεν διευθυνόμενοι
πρὸς τὸ χωριὸν του.

Ὁ ἀγωγιάτης μου, εἰκοσαστῆς περίπου χω-
ρικός, ρωμαλέος, καλόκαρδος καὶ εὐτράπελος,
δὲν ἐβράδυνε νὰ προκαλέσῃ καὶ νὰ ἐλκύσῃ τὴν
ἐμπιστοσύνην μου. Πρὶν ἔτι φθάσωμεν εἰς τῆς
ἑδοιοπορίας μας τὸ τέρμα ἐγνωρίζον τὰ καθέκα-
στα τοῦ ταπεινοῦ βίου του, τῷ ἐξεμυστηθεύτην
δὲ κ' ἐγὼ τὸ ὄνομα καὶ τὴν καταγωγὴν μου,
ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸν κύριον τῆς ἐπανάδου μου σκο-
πόν. Τὸν ἐξώρκισα νὰ μὴ φανερώσῃ εἰς οὐδένα
ὅτι εἶμαι Χίος ἐκ τοῦ Κάστρου. Μοὶ τὸ ὑπε-
σχέθη καὶ ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσίν του, καθ' ὅ-
λην δὲ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπὶ τῆς νήσου δια-
τριβῆς μου μ' ἐπροστάτευσε καὶ μοῦ ἐχρησί-
μευσεν ὡς φίλος ἀληθῆς. Νέα αὕτη προσθήκη
εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀγαθῶν ψυχῶν, τῶν ὁ-
ποιῶν ἡ παρήγορος συμπάθεια μ' ἐλέησεν, ἐνόσω
διηρχόμεν τὴν μακρὰν τοῦ κλαυθμῶνος κοιλάδα.

Ὅταν ἐπλησιάσαμεν εἰς τὸ χωριὸν του, ὁ
καλὸς Παντελῆς ἀπέθεσε τὰ βαρέλια μου ἐν-
τὸς πατητηρίου ἡρειπωμένου εἰς τὴν ἀκρὰν ἀμ-
πελώνος παρὰ τὸν δρόμον, καὶ μετὰ παρήγγειλε
νὰ τὸν περιμένω ἐκεῖ διὰ νὰ ὑπάγῃ πρῶτος ἐ-
κεῖνος μετὰ τὸ ζῶόν του καὶ ἐξετάσῃ μὴ εὐρίσκων-
ται Τούρκοι εἰς τὸ χωριὸν. Ἐκάθησα ἐπὶ κορ-
μοῦ ἐλαίας εἰς τοῦ τοίχου τὴν σκιάν καὶ ἐπε-
ρίμενον βλέπων τὴν στροφὴν τοῦ δρόμου, ὅθεν
ἤλπίζον νὰ προβάλῃ ἐντὸς ὀλίγου ὁ Παντελῆς
ἐπιστρέφων. Ἦτο ἡσυχία περὶ ἐμὲ ἀκρὰ καὶ
μόνοι οἱ τέπιγες ἐνθουσιῶντες ὑπὸ τὰς ἀκτί-
νας τοῦ ἡλίου διέκοπτον τῆς ἐξοχῆς τὴν σιω-
πὴν. Αἶφνης γέλωτες παιδικοὶ ἀντήχησαν πλη-
σίον μου. Ἐστρεψά τὴν κεφαλὴν καὶ εἶδον τέσ-
σαρες μικροὺς χωρικοὺς στηλόνοντας ἐπ' ἐμοῦ
περιέργα βλέμματα, ἀλλ' ἅμα οἱ ὀφθαλμοὶ μας
ἀπηντήθησαν, ἔφυγον δρομαῖος ὀπισθεν τοῦ πα-
τητηρίου. Μετ' ὀλίγα λεπτὰ νέος ὄρμαθὸς παι-
δίων παρουσιάζεται ὀπισθεν μου. Μετὰ τὸ δά-
κτυλον εἰς τὸ στόμα μετὰ παρετήρησαν ἔκθαμβα
ἐπὶ τινος στιγμῆς, καὶ στρέψαντα τὰ νῶτα ἀ-
πεμακρύνθησαν τρέχοντα. Κατόπιν αὐτῶν ἤλ-
θον ἄλλα. Ἦρχισε νὰ με ἀνησυχῇ ἡ ἐξέτασις,
εἰς τὴν ὁποίαν ἡ νεὰ γενεὰ τοῦ χωριοῦ με ὑπέ-
βαλεν, ἡ δ' ἀνησυχία μου ἐτρέπετο εἰς ἀνυπο-
μονήσαν διὰ τὴν μακρὰν τοῦ Παντελῆ ἀπου-
σίαν, καὶ ἡ βραδύτης του κῆζανε τὰς ὑποψίας
μου. Ἐπὶ τέλους τὸν εἶδον ἐπιστρέφοντα, ἀλλ'
ἀντὶ ὄνου τὸν ἠκολούθει ἕτερος χωρικός.

— Δὲν ἔχει Τούρκους. Ἐλα μαζί ἡ μας, Λουτσῆ.

Ἄνευ πλειοτέρων ἐπεξηγήσεων ἐπῆρην ἕκα-
στος τῶν χωρικῶν ἐν βαρέλιον ἐπὶ τοῦ ὄμου του,
καὶ εἰσῆλθον οἱ τρεῖς ὁμοῦ εἰς τὸ χωριὸν. Εἰς
τὸ μέσον αὐτοῦ ἐντὸς μικρᾶς πλατείας, εὐρο-
μεν πλῆθος χωρικῶν, οἵτινες ἐπερικύκλωσαν τοὺς
δύο ὀδηγούς μου καὶ ἤρχισεν χαμηλῇ τῇ φωνῇ
μεταξύ των συζήτησις, ἥτις ἔλαβε διὰ μίας δια-
στάσεως ζωηρᾶς λογομαχίας. Ὁ Παντελῆς καὶ
ὁ φίλος του ἀπέθεσαν κατὰ γῆς τὰ βαρέλια, ὅ-
πως δώσωσι μεγαλειτέραν ἐλευθερίαν εἰς τὴν
γλώσσαν καὶ τὰς χειρονομίας των, τοσαύτη δ'
ἦτο ἡ ταχύτης μετὰ τῆς ὁποίας ὅλοι συγχρό-
τως ἐλάλουν, τοσαύτη ἡ χασμωδία, ὥστε δὲν
ἠδυνάμην νὰ ἐννοήσω περὶ τίνος πρόκειται, καί-
τοι συμπεραίνων ὅτι ὁ λόγος ἦτο περὶ ἐμοῦ. Ἐπὶ
τέλους ἐπῆλθε τυγενηθῆσις ἢ συμβιβασμός, ἀ-
νυψώθησαν ἐκ γένου τὰ βαρέλια ἐπὶ τῶν ὤμων
τῶν δύο προστατῶν μου, καὶ διεσχίσσαμεν τὴν
ἐν τῇ πλατείᾳ συνάθροισιν διευθυνόμενοι πρὸς
τοῦ Παντελῆ τὴν κατοικίαν.

— Δὲν μοῦ λέγεις τί τρέχει; τὸν ἠρώτησα,
ὅτε ἀπεμακρύνθημεν τοῦ κικεῶνος ἐκεῖνου.

— Δὲν εἶναι τίποτε, Λουτσῆ, θὰ τὰ διορθώ-
σωμεν!

Ἡ ἀπάντησις ἦτο λακωνική, ἀλλ' εἶχε τι
τὸ καθησυχαστικὸν ὁ τόνος τοῦ χωρικοῦ καὶ ὁ
τρόπος δι' οὗ ἐπρόφρε τ' ὄνομά μου μετὰ τῆς
φωνητικῆς τοῦ Κάππα ἀλλοιώσεως. Δὲν ἐξήτησα
πλειοτέρας ἐξηγήσεις, ἀλλὰ τὰ πάντα μοὶ ἐδι-
δον νὰ ἐννοήσω ὅτι ἐπλανᾶτο εἰσέτι ὁ φόβος
τῶν Τούρκων εἰς τὴν ἀτμοσφαιραν τῆς Χίου.

Ὁ Παντελῆς ἦτο νεόνυμφος, κατεῖχε δὲ μετὰ
μόνης τῆς συζύγου του τὴν μικρὰν καλύβην, ὅ-
που μοὶ ἐπρόσφερε φιλοξενίαν, ἀλλὰ μετ' ἄλα-
ζονικοῦ μειδιώματος μοὶ ὑπέδειξεν ὅτι ἐπέπρωτο
ναυξήσῃ προσεχῶς τῆς οἰκογενείας του ὁ ἀριθ-
μός. Ἡ προσδοκία τῆς τοιαύτης αὐξήσεως δὲν
ἠλάττωνεν οὐδαμῶς τὴν δραστηριότητα τῆς συ-
ζύγου του, τῆς καλῆς Παρασκευῆς, ἥτις μᾶς ἡ-
τοίμασεν ἐντὸς ὀλίγου δεῖπνον συνιστάμενον ἀπὸ
χλωρὰ κουκία μαγειρευμένα μ' ἐλαιόλαδον, καὶ
χαβιάριον τὸ ὅποιον κατέβαλον ἐγὼ, ἐγκαϊνιάσας
οὕτω τῶν βαρελίων μου τὸ ἀνοιγμα. Συνεκάθισε
καὶ ὁ φίλος τοῦ Παντελῆ καὶ ἐφάγομεν οἱ τέσ-
σαρες ὡς βασιλεῖς.

Μόλις εἶχομεν ἀπογευθῆ, ὅτε ἡ θύρα ἐκρού-
σθη.

— Οἱ δημογέροντες θὰ εἶναι! λέγει ὁ Παν-
τελῆς.

Ἦσαν τῷ ὄντι τοῦ χωριοῦ οἱ δημογέροντες.
Εἰσῆλθον κρατοῦντες χονδρὰς ράβδους ἀξέστους,
μᾶς ἐκαλοσπέρισαν, ἐκάθησαν ἐπὶ τῶν σκαμνίων
τὰ ὅποια ἐπρόσφερον ἡ πρόθυμος Παρασκευῆ, ἐ-
καθήσαμεν καὶ ἡμεῖς καὶ ἐμένομεν ὅλοι σιωπῶν-
τες. Ἐπερίμενον ἀνυπομόνας ν' ἀρχίσῃ ἡ ὁμι-
λία, ὅπως ἐννοήσω τί θέλουσιν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐ-
λάλει, αἱ δὲ περὶ ἐμὲ φυσιογνωμίαι δὲν ἐξέφρα-

ζον εὐαρέσκειαν. Ἐπὶ τέλους ὁ πρεσβύτερος τῶν δημογερόντων ἔλυσε τὴν σιωπὴν·

— Τί εἶναι τοῦτος ποῦ μᾶς ἔφερες ἐδῶ, Παντελῆ; Φωτιά ἴβαλες ἔς τὸ κεφάλι μας! Καλλιτέρον νὰ γαθῆ τοῦτος παρά ὅλοι μας ἐδῶ!

Οἱ λόγοι τοῦ γέροντος μὲ κατεθροῦθησαν, ἀλλ' ὁ Παντελῆς ἔλαβε τὸν λόγον ἐνθέρμως ὑπερασπιζόμενός με, εἶπεν ὅτι εἶμαι πτωχὸς νέος ἀπὸ τὴν Ἰκαρίαν ἐρχόμενος, ὅτι θὰ πωλήσω τὴν πραγματείαν μου καὶ θ' ἀναχωρήσω χωρὶς νὰ βλάψω κανένα, ὅτι οἱ Τούρκοι δὲν θὰ μὲ λάβωσιν εἰς σημειώσιν, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀλλεπαλλήλως ἐκσφενδονιζόμενα ἀπὸ τῆς εὐστρόφου γλώσσης του. Οἱ δημογερόντες τὸν ἤκουον κινούμενους τὴν κεφαλὴν ὡς μὴ πειθόμενοι, οὐδ' ἀπεκρίθησαν ἀφοῦ ἔπαυσε λαλῶν, ἀλλ' ἀνεχώρησαν ἐν σιωπῇ μὲ τὸ πρόσωπον σκυθρωπὸν καὶ ἀνήσυχον τὸ βλέμμα. Τοσοῦτος μὲ κατέλαβε φόβος ὅτι θὰ μὲ παραδώσωσιν εἰς τοὺς Τούρκους, ὥστε συνέλαβον σχεδὸν τὴν ἀπόφασιν ν' ἀφήσω ἐκεῖ τὰ βαρέλιά μου καί, παραιτούμενος τοῦ σκοποῦ ὅστις μ' ἔφερεν εἰς Χίον, νὰ καταβῶ διὰ νυκτὸς εἰς τὸν ὄρμον, ὅπου ἤλιπζον νὰ εὔρω τὸ τρεχαντήριο καὶ νὰ φύγω. Ἄλλ' ὁ Παντελῆς μὲ καθιστόχασε.

— Ὅτ' ἀ τὰ διορθώσωμεν, ἔλεγε. Κοιμήσου ἀπόψε καὶ αὔριον βλέπομεν.

Τὸν ἠρώτησα ἐὰν νομίζῃ καλὸν νὰ προσφέρω ἀνά μίαν γλώσσαν χαβιαρίου εἰς τοὺς δημογερόντας.

— Χάρισμα; ἠρώτησε μετὰ θάμβους ὁ Παντελῆς.

— Χάρισμα, ἀπεκρίθην.

— Τότε μὴ φοβᾶσαι, Λουτσῆ. Ἰδικούς σου τοὺς ἔχεις.

Καὶ μοὶ ἐξέθεσε διὰ μακρῶν τὰ πολιτικὰ τοῦ χωρίου. Ἡ οὐσία τῆς μακρᾶς του διηγήσεως ἦτο, ὅτι ὑπῆρχον εἰς τὸ χωρίον δύο φατρία ἀντιμαχόμεναι, αἱ ὁποῖαι ἐξευμενιζόμεναι ἐναλλάξ τοὺς Τούρκους ὑπερίσχυον ποτὲ μὲν ἢ μία ἄλλοτε δὲ ἢ ἑτέρα, ὥστε ἢ μὲν ἐφοβεῖτο διαρκῶς τὴν δέ, καὶ ὅτι ὁ Παντελῆς δὲν ἀνῆκεν εἰς τὴν μερίδα τῶν δημογερόντων οἵτινες μᾶς ἐπεσκέφθησαν, ἀλλ' ὅτι αἱ γλώσσαι τοῦ χαβιαρίου θὰ θαυματουργήσωσιν. Οἱ λόγοι τοῦ Παντελῆ μοὶ ἔδωκαν θάρρος, ἀλλὰ μὲ ἔφερον καὶ ὑπὸν συγχρόνως. Ἡμῖν ἀπνυδημένοι ἐκ τοῦ ταξιδίου. Ἐπεσα λοιπὸν κατὰ γῆς ἐπὶ τριχίνου σάκου καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἀπεκοιμήθην.

Τὴν πρωτῶν ἀνέτελε μάλιστα ὁ ἥλιος ὅτε οἱ δημογερόντες ἔκρουσαν ἐκ νέου τὴν θύραν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν καλύβην σιωπηλοὶ καὶ κατηφεῖς ὡς χθές. Τοὺς εἶχον προλάβει ἐξυπνήσας ἑνωρίς, καὶ ἦσαν ἤδη ἔτοιμοι αἱ γλώσσαι τοῦ χαβιαρίου ἐντὸς λαχανοφύλλων τυλιγμένοι. Ἡ προσφορά μου τοὺς ὑπερπυχαρίστησε καὶ μετεβλήθη διὰ μιᾶς τὸ πρὸς ἐμὲ ὕψος των. Μὲ περιεκύκλωσαν

μειδιῶντες καὶ θωπεύοντες προστατευτικῶς πῶς τοὺς ἄμους μου.

— Μὴ φοβᾶσαι, Λουτσῆ. Εἶσαι ἰδικός μας ἀνθρώπος. Ἡμεῖς χανόμεθα, καὶ ὄχι σὺ.

Μὲ κατέλαβεν ἀγανάκτησις καὶ ἀηδία, μολονότι μὲ εἶχε προαναγγείλει ὁ Παντελῆς τῆς δωρεᾶς μου τ' ἀποτελέσματα. Χθές ἠπειλοῦν νὰ μὲ θυσιάσωσι καὶ σήμερον διὰ μίαν γλώσσαν χαβιαρίου ἐθυσιάζοντο αὐτοὶ δι' ἐμέ! Ἄλλ' ὑπέκρυψα τὰ αἰσθήματά μου καὶ ἐκφράσας τὴν εὐγνωμοσύνην μου ἐζήτησα τὴν ἄδειαν νὰ πωλήσω. Ἡ ἄδεια μοὶ ἐδόθη καὶ κατασκευάσας ἐκ τοῦ προχείρου πλάστιγγα ἔστησα τὰ βαρέλιά μου εἰς τὴν πλατείαν τοῦ χωρίου.

Τὴν ἐπιούσαν οἱ δημογερόντες μὲ διέταξαν νὰ τοὺς συνοδεύσω εἰς Καταρράκτην, χωρίον ὀλίγας ὥρας ἀπέχον τοῦ ἰδικοῦ των, ὅπου ἤδρευε Τούρκος Ἀγᾶς. Ἐχόντες νὰ μεταβῶσιν ἐκεῖ δι' ἄλλας ὑποθέσεις των ἔκριναν φρόνιμον νὰ μὲ συμπεριλάβωσιν, ὅπως ἐπικυρωθῆ ἡ ἄδεια διαμονῆς μου, καὶ προληφθῆ οὕτω πᾶσα ἐνδεχομένη καταγγελία τῆς ἐναντίας φατρίας. Τὸ μέτρον των τοῦτο ἐσυμβιβάζετο μὲ τὰ σχέδιά μου, διότι ὁ σκοπός μου ἦτο νὰ προχωρήσω πρὸς τὸν Πύργον μας. Οἱ δημογερόντες ὑπεσχέθησαν νὰ ζητήσωσι δι' ἐμὲ ἀπὸ τὸν Ἀγᾶν ἄδειαν νὰ περιέλθω εἰς τὰ χωρία ὡς πωλητής, ὁ δὲ Παντελῆς προθύμως ἐδέχθη νὰ μὲ συνακολουθήσῃ, ἀμα ἐπιστρέψω φέρων τὴν ἄδειαν. Ἐξεκινήσαμεν λοιπὸν, οἱ μὲν δημογερόντες ἐπὶ τῶν ὄνων των, ἐγὼ δὲ πεζός, καὶ ἐφθάσαμεν εἰς Καταρράκτην, ἐνώπιον τῆς κατοικίας τοῦ Ἀγᾶ, ὅπου ἐκεῖνοι ἀνέβησαν ἀφήσαντες ἐμὲ κάτω φύλακα τῶν ζώων των.

Ἐνῶ ἐπερίμενον κρατῶν τοὺς ὄνους, βλέπω πλησιάζοντα Τούρκον ὀπλισμένον ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν. Δὲν εἶχον ἴδει ἐκ τοῦ πλησίου Τούρκον, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐγκατελείψαμεν τὴν ἐν Χίῳ οἰκίαν μας, οὔτε μακρόθεν, ὕστερον ἀπὸ τοὺς τέσσαρας ἐκείνους, τῶν ὁποίων οἱ τουφεκιμοὶ συνώδευσαν τὴν ἐκ τῆς νήσου φυγὴν μας. Ἡ θέα τοῦ πλησιάζοντος ὀπλοφόρου ἀνεκάλεσε διὰ μιᾶς εἰς τὴν μνήμην μου τὴν μακρὰν ἀγωνίαν τοῦ διωγμοῦ, καὶ τὴν ἐν Σμύρῃν ζῶην, καὶ τῆς Ἀνδριάνας τὸν θάνατον. Μοὶ ἤλθον ὅλα συγχρόνως εἰς τὸν νοῦν, καθὼς εἰς πνιγμένον τὴν μνήμην συσφίγγοντα ἀλλεπάλληλοι αἱ συσσωρευμένοι τῆς ζωῆς του ἀναμνήσεις. Μ' ἐκυριεύσε διπλοῦν αἰσθημα μίσους καὶ φόβου, καὶ ἐβλεπον ἀκίνητος τὸν ἄγριον ἐκεῖνον Τούρκον ἐρχόμενον πρὸς ἐμέ. Μοὶ ἀπνύθουνεν ἀποτόμως ἐρώτησιν, τὴν ὁποίαν δὲν ἠνόησα, καὶ δὲν ἀπεκρίθην. Ἐξετόξευσε βλέμμα ὀργίλον καὶ ὕβριν αἰσχροάν, καὶ εἰσῆλθεν ἐντὸς τῆς οἰκίας. Δὲν ἐπανείδον εὐτυχῶς τὴν ἀπεχθῆ μορφήν του.

Ἄλλ' ἡ ὥρα παρήργετο καὶ ἀνυπομόνον περμιένων τοὺς δημογερόντας. Ἐπὶ τέλους κατέβησαν, ἀλλὰ δὲν ἦσαν μόνοι. Τοὺς συνώδευον

εἰς Τοῦρκος, εἰς ἱερεὺς καὶ χωρικός τις νέος. Τοὺς εἶχονεν συνοδοιπόρους καὶ τοὺς τρεῖς εἰς τὴν ἐπιστροφὴν μας. Ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ Τοῦρκος ἐπρομηθεύθησαν ζῶα ἐντὸς τοῦ χωρίου, ὃ δὲ νέος χωρικός κ' ἐγὼ ὑπηγαίνομεν πεζοί. ἤθελον νὰ ἐρωτήσω τί ἀπέγινε περὶ ἐμοῦ καὶ διατί ἤζητησεν ἡ συνοδία μας, ἀλλ' ἡ παρουσία τοῦ Τοῦρκου ἔφραττε τὴν γλῶσσάν μου. Ἰνομάζετο οὗτος Μουλᾶ Μουσταφᾶς, ἦτο δ' ἐκ Κρήτης καὶ ἐλάλει Ἑλληνιστί, ἀλλὰ πολλὰ δὲν ἔλεγε, μὴ θέλων, Τοῦρκος αὐτός, νὰ δώσῃ θάρρος εἰς τοὺς λοιπούς, οἵτινες τὸν ἠκολούθουν κατὰ σειρὰν ἐπὶ τοῦ ὄνου του ἕκαστος. Ἐγὼ κατὰ διαταγὴν τῶν δημογερόντων ἐβάδιζον, δίκην ὑπηρετοῦ, παρὰ τὸν ὄνον του. Ἀπαξ μόνον μοι ἀπηύθυνεν ὁ Μουλᾶς τὸν λόγον. Παρὰ τὸν δρόμον παρετήρησε τάφρον πλήρη ἀνθέων ἀγρίων καὶ μετὰ διέταξε νὰ τοῦ κόψω ἐν ἐξ αὐτῶν δακτυλοδεικτῶν καὶ λέγων τὴν Τουρκικὴν ὀνομασίαν του. Μὴ ἐνοήσας ἀκριβῶς ὅποιον τὸ ζητούμενον, ἔκοψα διάφορα ἐκ τῆς τάφρου ἄνθη καὶ τρέξας ὅπως προφθάσω τὴν προχωρήσασαν συνοδίαν προσέφερον ταπεινῶς τὴν ἀνθοδέσμη μου. Ἀτυχῶς δὲν περιεῖχεν αὐτὴ τὸ ἐλκύσαν τοῦ Μουλᾶ τὴν προσοχὴν.

— Δὲν εἶναι ἐκεῖνο ὁποῦ σοῦ εἶπα, μωρέ.

Ἐπὶ ποῦ ἔρχεσαι;

— Ἀπὸ τὴν Ἰκαριαν.

— Διὰ τοῦτο εἶσαι κουτός. Δὲν εἶσαι Χιώτης.

Ὁ κολακευτικός διὰ τὴν πατρίδα μου ὑπαίνομός μ' ἐπαρηγόρησε διὰ τὴν περὶ τοῦ ἀτόμου μου ἰδέαν τοῦ Τοῦρκου, ἀλλὰ πρὸ πάντων μετὰ πύχαισθησεν ἡ ἀπροσδόκητος ἡμερότης τοῦ ἤθους του.

Ἀφοῦ ἐφθάσαμεν εἰς τὸ χωρίον ἔμαθον διὰ τί ἦλθε μεθ' ἡμῶν ὁ Μουλᾶς. ἤθελε διὰ τῆς βίας νὰ νυμφεύσῃ τὸν νέον ὅστις μᾶς συνώδευε μετὰ χωρικῆς, τῆς ὁποίας εἶχεν ὡς φαίνεται λόγους ὁ Μουλᾶ Μουσταφᾶς ν' ἀναλάβῃ τὴν προστασίαν. Ὁ νέος ἀνούμενος ἐφυλακίσθη, καὶ ἠθέλησαν οἱ δημογερόντες νὰ ἐπέμβωσιν, ἀλλ' ὁ Ἀγᾶς ἀπεφάνθη ὑπὲρ τοῦ συνοικισίου, καὶ ἤρχετο ὁ Μουλᾶς μετὰ τοῦ δυστυχοῦς γαμβροῦ καὶ τοῦ ἱερέως πρὸς τέλεσιν τοῦ γάμου. Κυβερνήσις πατρικῆ, μὰ τὴν ἀλήθειαν! Ἄλλ' ὅπως δὴ ποτε τὸ πρᾶγμα ἐνεφαίνε πρόσδοτον. Οὕτε ἡ μάχαιρα ἔλυσε τὸ ζήτημα, αὐτὴ ἐκλείσθη εἰς γαρῆμιον ἢ νέα. Ἦτο ἀγαθὸς ἄνθρωπος ὁ Μουλᾶς. Τὰ τοῦ Καίσαρος Καίσαρι! Περὶ ἐμοῦ ἐντούτοις τί ἀπεφασίσθη; Ἐπληροφορήθη ὅτι ὀφείλω νὰ μεταβῶ εἰς Ἐθλὸν Ποτάμι πρὸς ἀπόκλισιν τῆς ζητουμένης ἀδείας. Ἐκεῖ ἦτο ἡ ἔδρα τοῦ μεγάλου Ἀγᾶ, εἶχον δὲ νὰ μεταβῶσι πρὸς ἐπίσκεψίν του μετὰ δύο ἡμέρας οἱ δημογερόντες.

Μετὰ δύο λοιπὸν ἡμέρας ἐξεστρατεύσαμεν ἐκ νέου. Τὴν φορὰν ταύτην ἡ συνοδία ἦτο μεγαλειότερα, διότι οἱ δημογερόντες ἔφερον φόρτωμα οἴνου δῶρον εἰς τὸν Ἀγᾶν, ἐγὼ δὲ εἶχον σύντρο-

φον καὶ συνοδοιπόρον τὸν καλὸν Παντελῆν, σύροντα ὀπισθὲν τοῦ τὸν ὄνον του φορτωμένον μετὰ τὸν ἐκ τῶν βαρελίων μου. Τὸ ἄλλο, τὸ ὅποιον εἶχεν ἤδη κατὰ τὸ ἤμισυ κενωθῆ, ἔμεινεν εἰς τὸ χωρίον ὡς παρακαταθήκη ὑπὸ τῆς Παρασκευῆς τὴν φύλαξιν.

Μετὰ πέντε περίπου ὥρων ὁδοιπορίαν ἐφθάσαμεν εἰς Ἐθλὸν Ποτάμι, ἀλλ' ὁ προβλεπτικός Παντελῆς δὲν ἐνέκρινε νὰ φέρωμεν τὸ γαβιᾶριόν μας ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς καὶ τὴν ρίνα τοῦ Ἀγᾶ ἢ τῶν περὶ αὐτὸν Τοῦρκων, καὶ ἔμεινε μετὰ τὸ ζῶόν του ἔξω τοῦ χωρίου, εἰς ἐξοχικὴν καλύβην χωρικοῦ γνωστοῦ του, ὅπου ἐσυμφωνήσαμεν νὰ μετὰ περιμεινῇ. Ἐγὼ δὲ ἀκολουθῶν τοὺς δημογερόντας εἰσῆλθον ἐντὸς τῆς κωμοπόλεως. Φρίκη μετὰ κατέλαβεν ἅμα εἰσεχώρησα εἰς τὰς στενάς ὁδοὺς τῆς, καὶ εἶδον τὰ σημεῖα τῆς ἐκεῖθεν διαβάσεως τῶν Τοῦρκων. Πρώτην τότε φορὰν ἐβλεπον τῆς καταστροφῆς τ' ἀποτελέσματα. Ἐως τότε ἔφευγον πρὸ αὐτῆς καὶ ἤσθάνομεν ὀπισθὲν μου ἐνσκήπτουσαν τὴν θύελλαν, ἀλλὰ δὲν εἶχον εἰσέτι ἀκολουθήσει τὰ ἴχνη τῆς. Ἐτος σχεδὸν εἶχε παρέλθει ἀφ' ὅτου ἐπάτησαν τὸ Ἐθλὸν Ποτάμι οἱ Τοῦρκοι, ἀλλ' ἐφαίνετο κωπὸς ἔτι ὁ ὄλεθρος. Ἀπὸ τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα τῶν πλείστων οἰκιῶν ἔλειπον ἢ ἐκρέμαντο ἡμίθραυστα τὰ φύλλα, πολλαχοῦ δὲ εἰς τοὺς τοίχους ἔμεινε τῶν σφαιρῶν ἢ σφραγῆς ἢ τῆς πυρκαϊᾶς τὸ ἀπαίσιον μελάνωμα. Ἰπὸ ἓνα κατεστραμμένον ἐξώστην ἔβραφε τὸν λευκὸν εἰσέτι τοίχον ἢ ροὴ χυθέντων αἱμάτων. Τίς οἶδεν ὅποια σκηνὴ διωγμοῦ καὶ σφαγῆς ἐτελέσθη ἐπὶ τοῦ ἐξώστου ἐκεῖνου! Μεταξὺ τῶν ἡρειπωμένων ἢ κενῶν οἰκιῶν ἦσαν καὶ τινες, τῶν ὁποίων οἱ ἐναπομείναντες κάτοικοι ἐπροσπάθησαν νὰ ἐπισκευάσωσι τὰς ζημίας, ἀλλ' ἡ ὄλη τοῦ χωρίου ἀποψὶς ἐμαστῦρει τρανῶς ὅποιος θρῆνος ἐγένετο ἐντὸς αὐτοῦ, καὶ ἦτο ἐξήγησις ἰκανὴ τοῦ ἐνώπιον τῶν Τοῦρκων δέους τῶν πτωχῶν δημογερόντων μου. Τὸ ἰδικὸν τῶν χωρίων εἶχε διακτείνε μετὰ τούδε ὁ πῶν, ἀλλὰ πῶς ἠδύνατο οἱ δυστυχεῖς νὰ ἦναι καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος ἤσχοι; Μὴ τὸ Ἐθλὸν Ποτάμι δὲν εἶχε διαφύγει ἐπίσης τὴν πρώτην τῶν Τοῦρκων προσβολήν; Ὅτε πρὸ δύο ἐτῶν εἶχον ἐπιπέσει κατὰ τῆς νήσου καὶ τὴν ἐξολοθρεύσαν ὄλην, ἠλέησαν ἢ ἐλυσμένησαν τὴν μεσημβρινὴν ταύτην ἄκρην τῆς, οἱ δὲ χωρικοὶ ἐνόμισαν ὅτι ὁ κίνδυνος παρήλθε πλέον, ὅτι ἐκορέσθησαν οἱ σφαγεῖς ἀρκούντως καὶ ὅτι ἡ νῆσος ἐπλήρωσεν ἤδη ἰκανῶς τὸν φόρον τοῦ αἵματος. Ἄλλ' ἠπάτωντο οἰκτρῶς. Ὅτε τοῦ Κανάρη τὸ πῦρ ἐξεδίκησε τὰ πρῶτα τῆς Χίου δεινά, καὶ ἀντεβόησε καθ' ὅλον τὸ πέλαγος ὁ κρότος τῆς ἀναφλεχθείσης ναυαρχίδος, ἡ δὲ θάλασσα ἐκαλύφθη ὑπὸ πτωμάτων καὶ ὁ Καπετὰν Πασᾶς ἐξεψύχησεν ἡμίκαυστος ἐπὶ τῆς ἀκτῆς, ἐξεμάνησαν ἐκ νέου οἱ Τοῦρκοι

καὶ ἐξεστράτευσαν πανπληθεῖς κατὰ τῶν ἀό-
πλων Μαστιχοχωριτῶν, βιάσαντες καὶ πάλιν
μέγρι τῆς λαβῆς εἰς αἷμα ἀθῶν τὰ ζῆφρα των.

Ὅταν ἐφθάσαμεν πρὸ τῆς κατοικίας τοῦ Με-
γάλου Ἀγᾶ, οἱ δημογέροντες εἰσῆλθον ἐντὸς
αὐτῆς, ἐγὼ δ' ἔμεινα εἰς τὸν δρόμον, καθὼς καὶ
εἰς Καταρακτὴν, περιμένων καὶ ἀναλογιζόμε-
νος ὅσα εἶδον, πρὸ πάντων δὲ τὰ αἵματα ἐκείνα
ἐπὶ τοῦ τοίχου ὑπὸ τὸν ἐξώστην. Μετ' ὀλίγον
μ' ἔκραζαν καὶ ἀνέβην εἰς τὴν αἴθουσαν, ὅπου
ἐκάθητο ὁ Ἀγᾶς. Ἄριστερόθεν καὶ δεξιόθεν
τοῦ παρεκάθητο ἄλλοι Τούρκοι, σύμβουλοι καὶ
πάρεδροί του, εἰς δὲ τὰς ἄκρας τοῦ θαλάμου,
παρὰ τὴν θύραν ἴσταντο ὄρθιοι οἱ δημογέρον-
τες καὶ ἄλλοι τινὲς Χριστιανοί.

Ἐκλίνα ταπεινῶς τὸν αὐχένα ἐνώπιον τοῦ
μεγάλου τοῦ Ἀγᾶ. Μετ' ἠρώτησε διὰ τοῦ διερ-
μηνέως πόθεν ἔρχομαι;— Ἀπὸ τῆν Ἰκαριαν. Πῶς
ἦλθον;— Μετ' πλοιάριον. Πότε;— Πρὸ τεσσάρων
ἡμερῶν. Τί θέλω;— Ἀδειαν νὰ πωλήσω εἰς τὰ
χωρία τὴν πραγματείαν μου.

Ἐκεῖ Ἀράπης ὀπλοφόρος πλησιάζει τὸν Ἀ-
γᾶν μὲ τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ τὴν κε-
φαλὴν πρὸς τὸ ἔδαφος.

— Ἀγᾶ μου, λέγει, ὁ νέος! αὐτὸς φορεῖ ὑ-
ποδήματα φραγκικὰ καὶ θὰ εἶναι κατάσκοπος.

Καὶ δεικνύει διὰ τῆς μαύρης χειρὸς του τοὺς
πόδας μου. Ἐστράφησαν πρὸς αὐτοὺς οἱ ὀφθαλ-
μοὶ ὅλοι καὶ τὰ ἰδικά μου βλέμματα. Πραγμα-
τικῶς δὲν ἦσαν χωρικοῦ ὑπόδεσις αἱ ἐμβάδες
μου. Τὰς ἠγόρασα εἰς Τῆνον καὶ ἔκοψα τὰ πτερά,
ὅπου αἱ ταινίαι ἐδέοντο, νομίσας ὅτι ἤρει το-
σαύτη προφύλαξις. Δὲν προείδον ὁ ἄβλιος ὅτι
ἠδύνατο τὸ σχῆμά των νὰ μὲ προδώσῃ, ἀλλ'
οὐδὲ μοῦ εἶγεν ἔλθει εἰς τὸν νοῦν ὅτι ἤθελον
ποτὲ ἐκληρθῆ ὡς κατάσκοπος.

— Βάλετέ τον εἰς τὴν φυλακὴν, διέταξεν ὁ
Ἀγᾶς.

Μετ' ἤρπασεν ἀμέσως ὁ Ἀράπης ἀπὸ τοῦ βρα-
χιόνος καί, πρὶν προσθᾶσω νὰ εἶπω λέξιν, ἀνευ
οὐδεμιᾶς περαιτέρω ἐξετάσεως πρὸς ἐξακρίβω-
σιν τῶν ὑποψιῶν τὰς ὁποίας τὰ καταπραμένα μου
ὑποδήματα προσκάλεσαν, μετ' ὀδηγῆ εἰς στενὸν
δωμάτιον ἡμιρωτιζόμενον ὑπὸ μικροῦ φεγγί-
του, μετ' ὥθει βιαίως ἀπὸ τῶν ὤμων καὶ μετ'
κλείει ἐντὸς αὐτοῦ.

Ταῦτα πάντα ἔγιναν διὰ μιᾶς, τοσοῦτον τα-
χέως, τοσοῦτον ἀπροδοκῆτως, ὥστε ἤμην ὡς
ζαλισμένος ὅτε εὐρέθην ἐντὸς τῆς φυλακῆς. Δὲν
ἤξευρον τί μοῦ γίνεται. Ἦσθανόμην εἰσέτι ἐπὶ
τῶν ὤμων καὶ τοῦ βραχιόνος τὰς βαρεῖας τοῦ
Ἀράπη χειρᾶς, ἤκουον τὴν ὀργίλην προσταγὴν
τοῦ Ἀγᾶ νὰ μὲ βάλωσιν εἰς τὴν φυλακὴν, ἐν-
θυμούμην τὸ ἐργαστήριον καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ
Τηνίου ὑποδηματοποιοῦ μου, ἐντὸς δὲ τοῦ σκό-
τους τῆς φυλακῆς ἐνόμισα κατὰ πρῶτον ὅτι ὁ
νειρεύομαι.

Ἄμα οἱ ὀφθαλμοὶ μου συνείθισαν τὸ σκότος,
εἶδον ὅτι δὲν ἤμην μόνος ἐκεῖ. Δύο χωρικοὶ ἐ-
κάθητο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Μετ' παρηγόρησεν ἡ θέα
των. Ἰπάρχουν στιγμαὶ καθ' ἓς ὁ ἄνθρωπος ἐ-
πιζητεῖ τὴν ἐρημίαν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ θέ-
λει καὶ ἐπιθυμεῖ τὴν κοινωνίαν τῶν ὁμοίων
του.

Ἦσαν πατὴρ καὶ υἱὸς οἱ δύο φυλακισμένοι,
τὸ δ' ἔγκλημά των ἦτο ἡ πώλησις μαστίχης.
Διότι τὸ ἤμισυ περίπου τοῦ ὅλου προϊόντος τῆς
νῆσου ἔκρατεῖτο, ὡς γνωστόν, διὰ τὰ χαρémια
τοῦ Σουλτάνου, δὲν ἐπατρέπετο δὲ εἰς τοὺς χωρ-
ρικοὺς νὰ πωλήσωσι τὸ ἐπίλοιπον εἰμὴ εἰς μόν-
νον τὸν Ἀγᾶν, ὅστις ὠρίζε μόνος του τὴν τιμὴν
τῆς μαστίχης καὶ τὴν ἐπλήρων ὅπως ἤθελε.

Ὁ γέρον μὲ ὠμίλησε πρῶτος ἐρωτῶν τίς εἶ-
μαι καὶ διατί ἐφυλακίσθην καὶ μοὶ διηγήθη αὐ-
τόκλητος τὴν ἱστορίαν του. Ὁ νέος δὲν ἐλάλει,
ἀλλ' ἔκλαιε σιωπηλῶς, ἔκλαιεν ὁ δὲ γέρον κρα-
τῶν τοῦ υἱοῦ του τὴν χεῖρα διέκοπτε συχνάκις
τὴν πρὸς ἐμὲ ὁμιλίαν του διὰ νὰ τῷ ἀποτεινῇ
λόγους ἐνθαρρύνσεως καὶ παρηγορίας. Ἡ θέα τῶν
δύο ἐκείνων ἐκλόνησε τὴν καρδίαν μου. Ἐνθυμή-
θην τὸν πατέρα μου καὶ τὸν ἔρμηον εἰς Σπέτσας
τάφον του, ἐνθυμήθην τὴν μητέρα καὶ τὰς ἀ-
δελφάς μου περιμενούσας εἰς Τῆνον τὴν ἐπιστρα-
φὴν μου, καὶ ἀνῆλθεν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς μου ἡ
πλημμύρα τῆς λύπης μου, καὶ μετ' ἐκαταβε ἠρῆ-
νος καὶ κοιμητός, καὶ ἐκλαυσα, καὶ ἔχυσα πύρινα
δάκρυα. Ἐροβούμην τοὺς Τούρκους. Καθὼς μ' ἐ-
φυλάκισαν ἀνεξετάστως ὡς κατάσκοπον, ἠδύ-
ναντο ἐπίσης καὶ νὰ μὲ καταδικάσωσι. Τί ἦτο
δὲ αὐτοὺς ἐνὸς Χριστιανοῦ ἡ ζωὴ; Ἡ δυστυχὴς
μου μήτηρ εἶγε δίκαιον νὰ μὲ ἀποτρέπη. Διατί
νὰ ἔλθω εἰς Χίον;

Πρὸς τὴν ἑσπέρας μᾶς ἔδωσαν ἐλαίας καὶ ἀρ-
τον, μετ' ὀλίγον δὲ ὁ Ἀράπης ἐλλῶν μ' ἐξήγαγε
τῆς φυλακῆς καὶ μ' ἔφερεν εἰς σιαιᾶν ἐντὸς τοῦ
κῆπου, ὅπου, περίξ τραπέζης χαμηλῆς φορτω-
μένης ἀπὸ ὀπώρας ποικίλας, ἐκάθητο ἐπὶ τα-
πήτων τρεῖς Τούρκοι καὶ δύο Χριστιανοί. Με-
ταξὺ τῶν πρῶτων ἀνεγνώρισα τὸν Μουλᾶ Μου-
σταφᾶν, ἡ δὲ θέα του μοὶ ἔδωκε θάρρος, διότι
ὁ ἄνθρωπος δὲν μοῦ ἐφάνη κακὸς κατὰ τὴν
τελευταίαν συνοδοιορίαν μας. Ἦρχισαν ἐκ
νέου νὰ μ' ἐξετάζωσι τίς εἶμαι καὶ πόθεν καὶ
τί θέλω; Ἐπαγελάμβανον δὲ τὰς ἀποκρίσεις
τῆς πρώτης. Πρὸς ἐπικυρῶσιν τῶν λόγων μου ἡ-
θέλησα νὰ ἐπικαλεσθῶ τοῦ Μουλᾶ τὴν μαρτυ-
ρίαν.

— Ἀγᾶ μου, δὲν με εἶδες . . .

Ὁ Μουλᾶς ἐστρεψεν ἀπ' ἐμοῦ τὸ πρόσωπον,
καὶ ἠνώνησα ὅτι δὲν θέλει νὰ μὲ δώσῃ γνωρι-
μίαν. Ἠθέλησα ν' ἀλλάξω ὁμιλίαν, ἀλλὰ περιε-
πλέχθην, ἡ δὲ σύγχυσις μου ἐπεσφόρασε τὴν
ιδεάν τὴν ὁποίαν περὶ ἐμοῦ συνέλαβε τῆς νέας
χωρικῆς ὁ προστάτης, ἀφ' ἧς στιγμαῆς δὲν ἐξε-

τέλεσα ὡς ἔπρεπεν τὸ περὶ τοῦ ἀνθους πρόσταγμα τοῦ.

— Φίλοι μου, εἶπε τουρκιστὶ πρὸς τοὺς συνδαιτημόνας του. Δὲν εἶναι διὰ κατάσκοπος τὸ ἀνθρωπάριον τοῦτο. Δὲν τὰ ἔχει σωστά. Εἶναι κουτὸς ὁ δυστυχὴς!

Καὶ ἐξηκολούθησε ταπεινότερα τῆ φωνῇ μεταξὺ των ὁ περὶ ἐμοῦ λόγος, ἀλλὰ δὲν ἤκουον τί ἔλεγον· ὁ Ἀράπης μ' ἔσυρεν ἔξω τῆς σκιάδος καὶ με ὠδήγησε πάλιν εἰς τὴν φυλακὴν. Δὲν ἦτο ἐκ τῶν καλλιτέρων νυκτῶν μου ἐκεῖνη, οὔτε ἡ ἐπομένῃ, ἀναγνώστα μου. Τὴν ἐπιούσαν ἀπήχθησαν τῆς φυλακῆς οἱ δύο χωρικοὶ καὶ δὲν ἐπέστρεψαν, ἔμενον δ' ἐντὸς αὐτῆς μόνος καὶ ἔρμηνος, μετρῶν τὰς ὥρας καὶ ἐλεινολογῶν τὴν τύχην μου, καὶ συλλογιζόμενος τί ἄρα ν' ἀπέγινεν ὁ Παντελῆς καὶ ὁ ὄνος του.

Τὴν ἐπομένῃν πρωτὰν με ὠδήγησε πάλιν ὁ Ἀράπης ἐνώπιον τοῦ Ἀγᾶ. Ἐβάδιζον περιλύπος καὶ καταβεβλημένος. Μία μόνη μοι ἔμενε ἐλπίς, ἡ ὑπόληψίς μου ὡς πτωχοῦ τὸ πνεῦμα, καὶ ἤμην ἀποφασισμένος νὰ τὴν ἐκμεταλλευθῶ ὡς τελευταίαν σάνίδα σωτηρίας. Ὁ Ἀγᾶς ἐκάθητο ροφῶν τὸν ναργιλὲν του, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῆς συνθήους συνοδίας του. Ὁ διερμηνεὺς ἕστατο πλησίον του με τὰς χεῖρας ἐσαυρωμένας ἐπὶ τοῦ στήθους.

— Προσκύνησε τὸν Ἀγᾶν, μοι εἶπε. Σοῦ δίδει τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' ἐπὶ ὄρω νὰ ὑπάγῃς πρὸς τὴν χώραν, ὄχι πρὸς τὰ χωρία, ὅθεν ἦλθες.

Ἐσκυφα καὶ ἐφίλησα τὴν ἄκραν τοῦ κρασπέδου τοῦ Ἀγᾶ καὶ ὑπεχώρησα βήματά τινα. Ἀλλ' ἐσυλλογίσθη τὸν Παντελῆν καὶ τὰ βαρέλιά μου καὶ τὸν ὄρον ὅπου ἤλπιζον νὰ εὔρω τὸ μέσον τῆς εἰς Τήνον ἐπιστροφῆς.

— Τί χάσκει ἐκεῖ; ἠρώτησεν ὁ Ἀγᾶς.

— Ἀγᾶ μου, εἶπον, ἀφήκα τὸ ὑποκάμισόν μου εἰς τὸ χωρίον καὶ πρέπει νὰ ὑπάγω νὰ τὸ πάρω.

Δὲν ἠννόησεν ὁ Τοῦρκος τί λέγω καὶ ἠρώτησε τὸν διερμηνέα. Ἐκάγχασεν, ὅτε τῷ ἐξηγήθη ἡ αἴτησίς μου.

— Καλά, εἶπε, καλά. Σοῦ τὸ φέρουν τὸ ὑποκάμισόν σου, ἀλλὰ σὺ νὰ ὑπάγῃς πρὸς τὴν χώραν.

Ἐπροσκύνησα καὶ ἀπεσύρθη. Εἰς τὴν θύραν μ' ἐπερίμενον ὁ Ἀράπης, προτείνων ἀγερώχως τὴν παλάμην.

— Τὰ χαψιάτικα, μοι εἶπε.

Εἶχον λησμονήσει ὅτι οἱ φυλακισθέντες ὑπόκεινται εἰς τοῦ φόρου τοῦτου τὴν ἀπότισιν. Ἐξήγαγον τοῦ κόλπου μου τὸ σακκούλιον ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶχον ὀλίγα γρόσια, τὸ προϊόν τῆς ἔως τότε πωλήσεως ἐκ τοῦ χαβιαρίου μου, καὶ ἤρχισα νὰ λύω τοὺς κόμβους του μετὰ προφανοῦς δυσαρσεκείας. Ἀλλ' οἱ κόμβοι ἦσαν πολλοὶ καὶ περιπεπλεγμένοι, οἱ δὲ δάκτυλοί μου δὲν

ἔσπευδον εἰς τοῦ ἐμπλέγματος τὴν λύσιν. Ἐχασε τὴν ὑπομονὴν ὁ Ἀράπης, ἡ μ' ἐλέησεν ἴσως, καὶ ὑψώσας τὴν χεῖρα τὴν κατεβίβασε ραγδαίαν ἐπὶ τοῦ αὐχένου μου, μοι ἀπήθυνε δύο λέξεις οὐχὶ φιλόφρονος ἀποχαιροετισμοῦ, καὶ ἀνεχώρησε. ἤμην ἐλεύθερος, ἡ δὲ θύρα ἦτο ἀνοικτὴ· ἐξήλθον ἄνευ χρονοτριβῆς καὶ ἐβάδισα κατ' εὐθείαν πρὸς τὴν ἔξοδον τοῦ χωρίου. Ἀλλ' ἡ πύλη ἦτο κλειστὴ καὶ οὐδεὶς παρ' αὐτὴν. Ἦτο Κυριακὴ, καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐλειτούργοῦντο εἰσέτι εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἡ πρώτη μου ᾄθησις ἦτο νὰ ὑπάγω κ' ἐγὼ νὰ εὐχαριστήσω τὸν Θεὸν διὰ τὴν λύτρωσίν μου, ἀλλ' ὑπερίσχυσε ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ ἐξέλθω ὅσω τὸ ταχύτερον ἀπὸ τὸ Θολὸν Ποτάμι καὶ νὰ τρέξω εἰς ἀναζήτησιν τοῦ Παντελῆ. Ἐκαμον τὸν σταυρόν μου ἐκεῖ εἰς τὸ ὑπαιθρον, ἀνέβην ἐπὶ δένδρου τοῦ ὁποίου ὁ κορμὸς ὑψοῦτο παρὰ τὴν πύλην, ἐπήδησα τὸν τοῖχον καὶ εὐρέθην ἐκτὸς τοῦ χωρίου ἐλαφρὸς καὶ ἀδέσμευτος. Ἐτρεξα δρομαίως πρὸς τὴν καλύβην ὅπου ὁ Παντελῆς ὑπεσχέθη νὰ με περιμείνη. Ἀλλὰ δύο ἡμερόνυκτα παρήλθον ἐκτοτε. Περιμένει ἄρα γε εἰσέτι;

Ἡ καλύβη ἦτο κλειστὴ. Ἐκρουσα τὴν θύραν, ἔκραξα: Παντελῆ, Παντελῆ! ἀλλ' οὐδεὶς ἀπεκρίθη.

Ὅπισθεν τῆς καλύβης ἦτο ὁ σταῦλος. Ἦνοιξα τὸν μάνδαλον καὶ εἰσῆλθον ἐντὸς αὐτοῦ καὶ εἶδον, ὦ χαρὰ μου! εἶδον τὸν ὄνον τοῦ Παντελῆ ἡσύχως ἐκεῖ περιμένοντα. Μὴ γελάσης, ἀναγνώστα. Τὸν ἐνηγαλίσθη καὶ τὸν ἐφίλησα! Ἦννόησα ὅτι ὁ εὐλαβὴς κύριός του ἐκκλησιάζεται. Δὲν με παρήτησεν ὁ ἀγαθὸς Παντελῆς. Μετ' οὐ πλὴν τὸν εἶδον ἐπιστρέφοντα. Δὲν περιγράφω τὴν ἀμοιβαίαν τῆς συναντήσεώς μας ἀγαλλίαν!

[Ἐπείτα τὸ τέλος.]

Δ. ΒΙΚΕΛΑΣ.

Ἡ ΕΛΛΑΣ ΕΝ Τῇ ΔΙΕΘΝΕΙ ΕΚΘΕΣΕΙ ΤΟΥ 1878

[Λόγος ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ Κ^ο Ε. Egger ἐν τῇ Σορβόνῃ κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρίας, τῇ 23 Ἰανουαρίου 1879.]

Κυριαὶ καὶ Κύριοι,

Ἀρχίζω τὴν συνδιατριβὴν ταύτην διὰ μιᾶς παρακλήσεως καὶ διὰ μιᾶς ὑποσχέσεως· ἡ μὲν παράκλησις πρὸς καθησυχασίν ἐμοῦ αὐτοῦ, ἡ δὲ ὑπόσχεσις ὅπως καθησυχάσω ὑμᾶς. Ἡ ἀρχαία αἴθουσα αὕτη, ἐντὸς τῆς ὁποίας λαμβάνω σήμερον τὸν λόγον, ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρίας τῆς Γαλλίας, καὶ ἐπὶ τῇ εὐμενεῖ τῆς Ἐφορείας αὐτῆς προσκλήσει, πληροῦται ὅλη ὑπὸ τῆς ἡχοῦς θρησκευτικῆς, ἐπιστημονικῆς καὶ φιλολογικῆς εὐγλωττίας· ἀντηχοῦσιν εἰσέτι ἐντὸς αὐτῆς αἱ ἐπευφημίαι, τὰς ὁποίας πρὸ ὀκταήμερου προσέκαλεσεν ἐνταῦθα ἡ ζωηρὰ, ἡ ἀφελὴς, ἐνταυτῷ δὲ καὶ πολυμαθὴς τοῦ Κ^ο Λε-